

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Виолета Йорданова Ванева

за дисертационен труд на Вяра Николаева Цветанова

докторант към катедра „Педагогика“

при Факултет Педагогика на ЮЗУ „Неофит Рилски“

на тема: **ТРАНСФОРМАЦИЯ НА СЕМЕЙСТВОТО В ПРОЦЕСА НА ИЗГРАЖДАНЕ НА ПРИЕМНИЧЕСТВО**

Представеният за оценка дисертационен труд на Вяра Цветанова е в обем 283 страници от които основен текст 246 страници и 34 страници приложение. Библиографията включва 181 заглавия от които 125 на кирилица, 11 на латиница и 45 уеб базирани източници.

Дисертацията е резултат на задълбочено проучване на изследвания проблем и сериозен анализ на различните му теоретични и практични измерения. Проучени са основните и необходими теоретични източници по темата – и съвременни, и в динамиката на развитието на понятието приемно семейство и приемна грижа. Актуалността на дисертационната разработка можем да потърсим в противоречивата социално-икономическа и политическа ситуация в страната, тъй като трудните житейски ситуации се отразяват не само на материалното състояние на семейството, но и на нравственото му благополучие. В съвременieto ни това се усилва от кризисните процеси в обществото, проявяващи се в изостряне на демографските проблеми – снижаване на раждаемостта, нарастването на децата, останали без родители или отглеждани само от един родител, което е важен социален проблем на обществото.

Един от реалните пътища за оказване социална и социално-психологическа подкрепа на децата, лишени от възможността да се възпитават в родни семейства е приемното семейство, в което приемните родители могат ефективно да защитават правата на детето. Именно приемното семейство, създадено на основата на договор, може да осигури комфортна социално-психологическа атмосфера за живеене на приемното дете в него. Но факта, че има не малко прекратени договори, иззети и преместени деца в други приемни семейства, говорят, че в приемните семейства се извършват сложни процеси на адаптация, приемане, специфични промени във взаимоотношенията между самите приемни родители, както и в отношенията им с децата. Възможността на децата в приемните семейства да общуват с биологичните си родители също може да създава напрежение. Качествата на интеграцията на човек в обществото се

определя в голяма степен от нивото на неговата социално-психологическа адаптация, механизмите на която се формират и реализират в семейството. Само семейството може да даде на детето необходимия статус и може да компенсира негативните моменти при наличие на депривация и нейните последици. Изучаването на приемните семейства е необходимо, защото липсва единен подход за изследване на семейства, както и една прикритост на много от събитията, които се извършват в тях.

Структура на дисертационното изследване.

Дисертационното изследване е структурирано в 3 глави, които задават основните параметри на разработката в следната взаимовръзка – разкриване възникването и нормативната уредба, същността на приемното семейство, видовете приемни семейства и приемна грижа и алтернативни модели на деинституализация в България (първа глава), проследяване личностните фактори (вътрешни – семейни отношения, екзистенциални страхове и нравствени ценности); разкриване концепцията за трансформацията на приемничеството в приемно семейство и методиката на изследване (втора глава), социокултурни (външни фактори – икономически, етнокултурна среда, информираност) за развитие на приемничеството (трета глава). Анализът на получените резултати е коментиран паралелно във втора и трета глава. Авторката показва изследователска култура и умения за анализ и в резултат е налице едно сравнително пълно изследване, чрез което се очертават специфичните особености на приемничеството и приемните семейства.

В очертаната по-обща структура са изведени параграфи, в които са представени и анализирани социално-педагогическите, психологическите и екзистенциалните постановки на приемничеството. Целта, задачите и хипотезите са формулирани коректно, но като такива за емпиричното изследване, а не за целия дисертационен труд.

Инструментариумът е адекватен на избрания изследователски подход. Той е достатъчно богат за да осигури събирането на конкретни данни като основа за направения анализ във втора и трета глава. Научната интерпретация на получените от изследването данни е направена по логиката и в светлината на формулираните изследователски задачи и показва завидна ерудираност, логичност и способност за анализ и обобщения. Анализът на отговорите на изследваните приемни родители и социални работници впечатлява с умелото интерпретиране и съотнасянето с различни идеи и концепции, свързани с разглеждания проблем. Може би дисертацията би спечелила ако беше търсен по-атраکتивен начин за илюстриране на отговорите. В този аспект и статистическия анализ би бил по-категоричен аргумент на направените изводи. Заключениеето отразява коректно постигнатите научни резултати и обосновава потвърждаването на издигнатите хипотези.

Приноси на дисертационния труд. Според мен те могат да бъдат обобщени:

в теоретичен аспект:

- Проучването на приемните семейства допълва изследванията на семействата и се явява важен елемент в създаването на теории за изучаване на семейството като цяло;
- Разширява теоретическите представи за закономерностите и тенденциите, свързани с проблемите на приемните семейства;
- Основните изводи могат да бъдат използвани в следващи изследвания на проблемите на приемните семейства;
- Проведеното изследване позволява да се конкретизират и уточнят методите на оценка на ефективността на приемната грижа.

в приложно-практически аспект:

- Получените резултати могат да послужат за основа за разработване на конкретна технология за усъвършенстване дейността на приемните семейства;
- Направен е съдържателен анализ на основните идеи на приемната грижа и респективно на приемното семейство, на факторите, които определят вземането на решение да се участва в тази социална услуга;
- Изяснени са основните понятия, свързани с проблемите на приемните семейства (три кръга на социална подкрепа, социално родителство, базисни връзки, информално социално учене), различни концепции и практики;
- Проведено е системно педагогическо изследване върху проблемите, с които се сблъскват приемните родители, техните очаквания, реакции, мотиви и рефлексии им върху развитието на отношенията в приемното семейство;
- Очертани са пропуските в законодателните актове в сферата на деинституализацията и алтернативните грижи за деца и подрастващи, които несъмнено биха били полезни при усъвършенстване на съществуващата практика на различните видове приемно семейство.
- Изведени са промените, които се извършват в приемното семейство при отглеждане на децата, етапността на „ставането“ им на приемни родители, факторите, които оказват най-силно влияние върху избора и реализацията им като приемни родители;
- Получените резултати могат да бъдат внедрени във висшите училища за обучение и организация на практиката на студентите, както и да бъдат включени в обучаващи програми за подготовка на специалисти за работа с приемни семейства и приемни родители.

Имам следните въпроси към докторантката:

- Кое определи бройката на изследваните приемни семейства – 14? По данни от март 2017 в Благоевград има 105 приемни семейства по списък, 36 от които в момента нямат деца.

- Между изследваните семейства имало ли е случаи на травмиращи ситуации, за които приемните родители са търсили помощ от социалните работници, не само в сферата на взаимоотношенията с биологичните семейства?

- Може ли да се очертае разлика в трансформацията на отношенията в приемното семейство в зависимост от възрастта на децата?

Надеждността и достоверността на резултатите от изследването се обезпечават от общите теоретични положения и съотношението им с получените резултати, извадката, използването на подходящ и валиден инструментариум и интерпретацията на данните.

На основата на подчертаните достойнства и приносите на направеното изследване убедено давам положителната си оценка за представения дисертационен труд. На това основание предлагам на уважаемото Научно жури да даде положителен вот за присъждането на образователната и научна степен „ДОКТОР” на Вяра Николаева Цветанова в областта на висше образование 1. Педагогически науки, по професионално направление 1.2. Педагогика, научна специалност – Теория на възпитанието и дидактика (интеркултурно образование).

25.06.2017 г.

Гр. Русе

.....

(доц. д-р Виолета Ванева)